चमत्कार चिन्तामणि of श्री नारायण भट्ट with the commentary अर्थदीपिका of दैवज्ञ धर्मेश्वर मालवीय – Published by बंगाली साह at सत्यनारायण प्रेस. Loose leaves lithoprint edn., Benares, 1955 Vikram era

(35)

Bill No. 3/07-08

16

2008-0167

॥अथचमत्कारचिन्तामणिटीकासहितप्रारंभः

श्रीगणेशाय नमः ॥ गणेशं शारदां भास्करं च वल्लभं भवानीं प्रणम्याथ टीकां सुरम्यां चमत्कारचिन्तामणेर्दवगदानवाचार्य ... संब्रवीमि १ अथ लग्नकुंडलिकायां जातकोक्त शुभाशुभभावफलज्ञानाय चमत्कारचिंतामणिं विवक्षुर्नारायणार्यः प्रारीप्सितनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं श्रीकृष्णप्रणामरूपं मंगलमाचरन् शिष्यशिक्षायै निबध्नाति अत्रास्मिन्ग्रंथप्रारंभसमये नारायणनामाचार्योऽहं लसच्छोभत्पीतवर्णपट्टांवरं यस्य तं घनं मेघमिव विद्युता विद्युद्रूपया राधया लिंगितं कृष्णं चन्द्रमिवाल्हादकं श्रीकृ

लसत्पीतपट्टांबरं कृष्णचंद्रमुदाराधयालिंगितं विद्युतेव घनं संप्रणम्यात्र नारायणोऽहं चमत्कारचिंतामणिं संप्रवक्ष्ये १ क्वणत्किंकिणीजालकोलाहलाढ्यं लसत्पीतवासो वसानं चलंतं यशोदांगणे योगिनामप्यगम्यं भजेऽहं मुकुंदं घनश्यामवर्णं ॥ २ ॥

ष्णं प्रणम्य कायवाङ्मनोभिर्नत्वा चमत्कारचिंतामणिनामानं ग्रंथं संप्रवक्ष्ये सम्यक्प्रकारेण रचयामीत्यर्थः १ पुनर्बालगोविंदभजनपूर्वकं पूर्वोक्तं मुकुंदं प्रकटयति क्वणन्तः शब्दायमानस्य किंकिणीजालस्य कटिबद्धक्षुद्रघंटिकासमूहस्य कोलाहलेन झणत्कारेणाढ्यं युक्तं तच्छब्देन नमानसं बालं लसत्पीतवासो वसानं शोभमानं पीतांबरं धारयंतं योगिनामप्यगम्यं प्राप्तुमशक्यमपि यशोदांगणे चलंतं गच्छंतं घनवत् श्यामवर्णं कृष्णरूपं मुकुंदं अहं भजे योगिभिरप्राप्यं यशोदांगणपर्यटंतं श्रीकृष्णं मनसा स्मरामीति स्वमहद्भाग्यातिशयोक्तिः ॥ २ ॥ ६ ॥ ॥

अथ सप्रयोजनं ग्रंथं विशिनष्टि महार्णवो धो ज्ञानं यस्मात्तच्चतुर्लक्षमितं ज्योतिःशास्त्रमुच्चैरेव प्रमथ्यैव सम्यग्विचार्य विद्वज्जनानांदे
वज्ञानामानंदहेतोः सुरसार्थपरैः श्रेष्ठयुक्तिभिः पदलालित्यैरम्यं सुंदरं संक्षिप्तशब्दमबहुविस्तरं भुजंगप्रयातैर्भुजंगप्रयातं भवे
दैश्चतुर्भिर्यकारैरिति लक्षणक भुजंगप्रयाताख्यछंदोभिः प्रबंधं चमत्कारचिंतामणिरूपं करोमि लहु जीहा यदे सो विलहु इति पिंग
लोक्तत्वादाद्ये छन्दोभंगः शंकनीयः चतुर्लक्षकं ज्योतिषं भूमेरिदमित्येवं वा प्रथमं पादः पठनीयः ॥ ३ ॥ अथ ग्रहभावफलं कथया

चतुर्लक्षज्योतिर्महार्णवोघमुच्चैः प्रमथ्यैव विद्वज्जनानंदहेतोः परं युक्तिरम्यं सुसंक्षिप्तशब्दं भुजंगप्रया
तैः प्रबंधं करोमि ३ न चेत्खेचराः स्थापिते किं भचक्रे न चेत्स्पष्टगाः स्थापिते किं ग्रहेंद्रैः अभावोदितस्य
स्पष्टताकात्र हेतुः फलैरेव पूर्वैर्ब्रुवे तानि तस्मात् ४ ननु स्थारविलग्नयस्थिं विधते मनः सततप्रहारदापादवर्गात्

मीति प्रतिजानीते नेति भचक्रस्थाः खेचराः ग्रहा न चेत्स्थापिते भचक्रे राशिमंडले किं न किंचित्फलमित्यर्थः तथा ग्रहा अपि
स्पष्टगा दृग्गणितसाधिता न चेत्स्थापिते ग्रहेंद्रैः किं अभावोदिता भावस्पष्टीकृतं विना साधिता ग्रहस्पष्टतापि काचन किंचि
त्करेत्यर्थः तस्मादादौ स्पष्टाः खेचरास्तन्वादिभावाश्च साध्या इति भावः अथ ग्रहभावस्पष्टीकरणे हेतुः प्रयोजनमुच्यते इति
शेषः यतः फलैरेव जनोः सर्वज्ञायते तस्मात्तानि ग्रहभावफलानि ब्रुवे कथयामि ४ नन्वादौ रवेः तन्वादिभावफलानि कथयति

यस्यतनुस्थोलग्नस्थोरविस्तुंगयष्टिसुच्चस्वरूपंविधत्तेदारिदायादवर्गान्स्त्रीपुत्रादिसमूहात्मनःसंतपेत्संतापंप्राप्नुयात्वात
पित्तेनवाप्युअनपित्तेनवपुःशरीरंपीड्यतेतथासपुरुषःपर्यटन्देशान्तरंगच्छन्नित्यंनिश्चितंह्रासवृद्धिम् धनन्यूनाधिकत्वंप्रा
प्नोति ५ अथद्वितीयभावस्थरविफलंयस्यनरस्यलग्नभावकुंडलिकायांधनेलग्नाद्वितीयस्थानेभानुःसूर्यःसपुरुषोभाग्याधि
कःश्रेष्ठभाग्यःस्यात्चतुष्पात्सुखंगजाश्वादिसौख्यंलभेदितिशेषःचपुनःस्वद्रव्यंसद्व्ययेयातिगच्छतिधर्मादिविषयेव्ययंकुर्य्यात्

वपुःपीड्यतेवातपित्तेननित्यंसवैपर्यटन्ह्रासवृद्धिंप्रयाति ५ धनेयस्यभानुःसभाग्याधिकःस्याच्चतुष्पात्
सुखंसद्व्ययेस्वंचयातिकुटुंबेकलिर्जथियाजायतेपिक्रियानिष्फलांयातिलाभस्यहेतोः ६ तृतीयेपदाऽहर्मणिर्जे
न्मकालेप्रतापाधिकंविक्रमंचातनोति तदासोदरैस्तप्यतेतीर्थचारीसदारिक्षयःसंगरेशंनरेशात् ॥ ७ ॥

दितिभावःजाययानिमित्तभूतयाकुटुंबेस्वबंधुविषयेकलिःकलहोजायतेभवेदित्यर्थःतथालाभस्यहेतोःआगःगत्याक्रियापि
निष्फलायातिकृतोपियत्नादुद्यमःस्वाहंकारेणनिष्फलंस्यादित्यर्थः ॥ ६ ॥ अथतृतीयस्थरविफलंजन्मकालेतृतीयेयदा
अहर्मणिःसूर्यस्तदासपुरुषःप्रतापोधिकोयस्मिन्नेतादृशंविक्रमंपराक्रममातनोतिचपुनःसोदरैर्भ्रातृभिस्तप्यतेसंतापमा
प्नुयात् तीर्थचारीतीर्थगमनशीलोभवेत् संगरेसंग्रामेसदारिक्षयःशत्रुनाशस्तथानरेशात्नृपात्शंकल्याणंस्यात् ॥ ७ ॥ राम:

अथचतुर्थभावफलंतुरीयेसुखभावेदिनेशेसूर्येविद्यमानेजनोमनुष्योऽतिशोभाधिकारादतिशयितोयोऽशोभाधिकारोद्रव्येशेक
मान्यतारूपस्तस्माद्धेतोर्वंधुतः स्वजनेभ्यः किमुतान्यभ्यः विग्रहंकलहंतथाविपक्षाहवेशत्रुसंग्राममानभंगमतुलमभद्र
माप्नोतिप्रवासीविदेशगमनशीलोभवेत् तथातस्यचेतोमानसंकदाचिन्नशांतिंभजेत् सदाव्याकुलःस्यादित्यर्थः ॥४॥ अ
थसुतभावफलंभास्करेसुतस्थानगेपंचमेसतिनरःपूर्वजापत्यतापीपूर्वजस्यप्रथमजातस्यापत्यस्यपुत्रस्यतापीमाप

तुरीयेदिनेशेतिशोभाधिकाराज्जनःसंलभेद्विग्रहंवंधुतोपिप्रवासीविपक्षाहवेमानभंगंकदाचिन्न
शांतंभवेत्तस्यचेतः ४ सुतस्थानगेपूर्वजापत्यतापीकुशाग्रामतिर्भास्करेमंत्रविद्यःरतिर्वंचनेसंचको
पिप्रमादीमृतिःक्रोडरोगादिजाभावनीया ५ रिपुध्वंसकृद्भास्करोयस्यषष्ठेतनोतिव्ययंराजतोमित्रतोवा

वाल्यमरणाच्छोकंतस्तोदुःखंप्राप्नुयादित्यर्थःमंत्रविद्यायस्येतिसआगमवेत्तानीतिशास्त्रज्ञोवाप्रमादीअसावधानःसंचकोद्रव्य
संचयकृद्भवेदित्यर्थःतथातस्यमतिर्बुद्धिःकुशाग्रातिसूक्ष्मवस्तुविचारिणीवंचनेपुरुषप्रतारणेरतिःप्रीतिःक्रोडरोगादिजा
कुक्षिव्याधिभवामृतिर्भावनीयाज्ञेयेतिसर्वत्रान्वयः ५ अथषष्ठभावफलंयस्यषष्ठेरिपुभवनेभास्करःसरिपुध्वंसकृच्छत्रु
घातीस्यात् तथाराजतोराजदंडनिमित्तान्मित्रतोमित्रकार्यहेतोर्वाव्ययंद्रव्यव्ययंतनोतिकुर्यात् तथाप्रयाणेयात्रायांनिषादैर्भिः

लेहेतुभिर्विषादं दुःखं करोतिमार्गे चौरकृतलुंठनवशादुःखंप्राप्नुयादित्यर्थः मातुःकुलेमातृवंशेतथाचतुष्पादतोऽश्वादिपा

 पाद्धृपातः अथवामातृकुलाद्वाहनपतन... गिपशुघाताद्वादुःखंभवेदितिशेषः अस्मिन्नमारव्यानेकुलादितिपाठः १० अथ

सप्तमरविभावफलं यदाद्युनाथः सूर्यः द्यूनंजातः सप्तमगस्तदानरस्यप्रियातापनंस्त्रीक्लेशःपिंडपीडाचस्वशरीरकष्टंचिंता

तत्पदार्थालाभेमनोव्याकुलत्वंक्रयेवस्तुसंग्रहेविक्रयेगृहीतवस्तुद्रव्यविनिमयेतुच्छलब्धिःस्वल्पलाभोभवेत्तथाप्रतिस्पर्द्धे

कुलेमातुरथचतुष्पादतोवाप्रयाणेनिषादैर्विषादंकरोति १० द्युनाथोयदाद्यूनजातोनरस्यप्रियातापनं

पिण्डपीडाचचिंताभवेत्तुच्छलब्धिः क्रयेपिप्रतिस्पर्द्धयानैतिनिद्रांकदाचित् ११ क्रियालंपटंत्वष्टमेक

ष्टभाजंविदेशीयदारान्भजेद्धाप्यवस्तुवसुक्षीणतादस्युतोवाविलंवाद्विपद्गुह्यजाभानुरुग्रंविधत्ते १२

याप्रतिवादीर्ष्ययाकदाचिन्ननिद्रामेतिनलभेदित्यर्थः ११ अष्टमभावफलं अष्टमेमृतिभावेभानुग्रहेक्रियालंपटंव्यव

हारेअतिवधूर्तमतएवकष्टभाजंक्लेशिनंविधत्तेकरोतितथाविदेशीयदारान्गणिकादिकाः अथवावस्त्वभस्यम

पिभजेत् दस्युतश्चौराद्वातोर्विलंवादर्थाज्जनोर्विलंवादर्थाज्जनालस्याद्वावसुक्षीणताद्रव्यहीनतागुह्यजाविप

त्परस्त्रीकृतेंद्रियविषयकथानादिजन्यक्लेशश्चाष्टमेखौस्यादित्यन्वयः १२ ॥

अथ नवमभावफलं दिवानायके सूर्ये कोणयाने नवमस्थे सति नरोऽनिच्छया मनोभावरहितया तपश्चर्यया क्रियानुगतां क्रियां श्रेष्ठत्वं
तापकव्यवहारेणानुगतां पूज्यतां प्रयाति दांभिकस्तेपि लोकमान्यः स्यादिति भावः तथा सोदरेण भ्रात्रा हेतुभूतेन षतप्तः स्यात्तय
तोदुष्टतापरद्रोहत्वमत्त एव चिंताविरामः शांतिरस्य चेतो नैवाप्नोति अत्र कोणशब्देन त्रिकोणं विवक्षितं वेदितव्यमित्यर्थः १३
अथ दशमभावफलं यस्य दशमे प्रयातः स्थितोंऽशुमान् सूर्योऽस्य नरस्य जनन्याः मातुर्यौ न नारोगोद्भवं क्लेशं आतनोति वि

दिवानायके दुष्टता कोणयाने न चाप्नोति चिंताविरामोस्य चेतः तपश्चर्ययानिच्छयापि प्रयाति क्रियानुगतां त
प्यते सोदरेण १३ प्रयातोंऽशुमान् यस्य मेषूरणेऽस्य श्रमः सिद्धिदो राजतुल्यो नरस्य जनन्यास्तथा यानमामात्तं
नोति क्लमः संक्रमे हृल्लभे विप्रयोगः १४ रवौ संलभेत्स्वं च लाभोपयाने नृपद्वारतो राजमुद्राधिकारात्प्रता
पानलेशस्रवः संपतंति श्रियोनेकधा दुःखमंगोद्भवानाम् ॥ १५ ॥

स्तारयति तथा अस्य श्रमः पराक्रमो राजतुल्यः सिद्धिदो नृपोद्यभवत्सर्वार्थसाधकः स्यादित्यर्थः वल्लभेः प्रिये मित्रपुत्रकलत्रा
दिभिर्विप्रयोगः ततः क्लमो ग्लानिः संक्रमेत्संभवेदिति तात्पर्यार्थः १४ अथैकादशस्यार्ककफलं लाभोपयाते भावगे रवौ स
तरोन्नृपद्वारतः स्वद्रव्यं राजदत्तमुद्राधिकारादनेकधा श्रियो मजाम्बादिसंपदः श्रेयो लभेत् किंच प्रतापानलेशस्रवः संपतं

माधिकारदर्शनेनसंतप्ताः स्युरितिभावः तथांगोद्भवानामपत्यानां दुःखंचसंलभेदित्यनेनान्वयः १५ अथद्वादशस्थार्कफलं द्वादशे
गतोऽसौरविर्नेत्रदोषंमंदद्दष्टित्वंपित्तव्यापदः पित्तप्रभवक्लेशान्करोतितथाविपक्षाहवेशत्रुसंगरेजयश्रीः लब्धुमिच्छयास्थि
तिरेकत्रावस्थानं अध्वप्रदेशेमार्गेहानिः क्षतिर्जायतेभवेत् तथादेहदुःखंलीयतेनश्यति आगतमपनेद्वा यथानुभवंव्याख्ये
यंपित्तव्येत्यादौअध्वप्रदेशेपित्तव्यापदः पित्तव्यमरणंतद्वःनाद्वाहानिःस्यादित्यर्थः १२ अथचंद्रस्यतन्वादिद्वादशफला

रविर्द्वादशेनेत्रदोषंकरोतिविपक्षाहवेजायतेऽसौजयश्रीः स्थितिर्लिप्सयालीयतेदेहदुःखंपित्तव्याप
दोहानिरध्वप्रदेशे १६ इतिरवेस्तन्वादिभावफलं विधुर्गोऽकुलीराजगः सत्वपुस्थोधनाढ्यनास्त
मानन्दलावण्यपूर्णंविधत्तेऽधमंक्षीणदेहंदरिद्रंजडंश्रोत्रहीनंनसंशेषलग्ने १ हिमांशोर्वसुस्थानगेधान्य
लाभः शरीरेतिसौख्यंविलासोगनानां ॥

न्याह विधुश्चंद्रोगोकुलीराजगोवृषकर्करमेषस्थः सत्वपुस्थोलग्नगोधनाढ्यक्षंधनाधिकारिणंआनंदलावण्यपूर्णम्॥
प्रमोदंनैपुण्ययुक्तंशेषलग्नेकथितान्यराशौअधर्मंधर्मरहितंक्षीणदेहंमंदवीर्यंदरिद्रंधनहीनंजडंमूकंमतिहीनंवाश्रो
त्रहीनंवधिरंनरंविधत्तेकरोति १ हिमांशोश्चंद्रेवसुस्थानगेद्वितीयस्थानगेशरीरेऽतिसौख्यंअंगनानांस्त्रीणांविलासः
क्रीडाकुतुंवेत्वंधुषतुच्छारतिः अल्पप्रीतिर्जायतेभवेत् तथादर्शनेत्तस्मिन्पुरुषेहस्टेदेवांगनापिच ॥ २ ॥

शं याति किमुनान्ययोषित् अतिसुंदरः स्यादितिभावः २ विधौ विक्रमेत्न तीयंदे विक्रमेणोद्यमेनवित्तंधनमेति प्राप्नोतिभा
मिन्यासुंदरस्त्रिया रंजितो लोभ्यमानोपितपस्वी धर्मिणो वेजयंत्याधर्मध्वजिन्तेनप्रतापोज्वलो यशःशोभितश्चभवेत् तथातस्य
साहजंभ्रातृभवंस सर्वसुखं किंयच्चिंतयेहहुलंभवेदित्यर्थः ३ वंधुगश्चतुर्थ अत्रिजन्मा चंद्रोयदानराःपुरुषो वांधवैः सौख्यं सुत
स्त्रीगणात्पुत्रकलत्रसमूहात्सम्यकृ तोषं संतोषं सदेवनृपद्वारसर्वाधिकारी राजद्वारसर्वकार्यकर्ताआदिमेप्रथमेवयसिताहृशं नो व

कुटुंबैरतिर्जायते नस्यतुच्छावशाद्दर्शने याति देवांगनापि २ विधौ विक्रमे विक्रमेणोत्तिवित्तंतपस्वी भवे
द्भामिनी रंजितोपि किंयच्चिंतयेत्साहजं तस्यशर्मप्रतापोज्वलो धर्मिणो वैजयंत्या ३ यदा वंधुगो वांधवैरत्रि
जन्मानृपद्वारसर्वाधिकारी सदैववयस्यादिमेताहृशं नेवसौख्यंसुतस्त्रीगणात्तोषमायातिसम्यक् ४ यदा पं
चमोयस्यनक्षत्रनाथोददातीह संतानसंतोषमेव मतिंनिर्मलांरत्नलाभं चभूमिं कुसीदेननानाप्रयोगावसा
यान्नरिपौराजनेविग्रहेणापिराज्ञाजितास्तेपिभूयोविधौ संभवंति ॥ याति प्राप्नोति सर्वाधिकारोपि भदेद्गवानितिभा
वः ४ यस्यजन्मनि पंचमोपदा नक्षत्रनाथो विधुस्तस्मै संतानतो षं निर्मलांमतिं रत्नलाभं भूमीशद्ववक्षितिमपिददाति तथाकुसीदेनकालां
तरव्यवहारेण यो व्यवसायएव व्यावसायउद्यमस्तस्मान्नानाप्रयोगवहुवस्तुलाभाः सुरितिशेषः ५ रिपौशत्रुभवनेविधौ सतिराजविग्रहेणापि

 नस्तेजसा कांतियुतः सन् राजते शोभते तेनैव शत्रवो जिताः पराजितास्तेपि भूरिशो बहुधा तदग्रे निष्प्रभा अप्रतिभा अपि भूयः पुनः संभवं

५ तिन यथा मातरि शीलमस्यास्तीति स तद्दृशोनस्यादिति शेषः ६ सप्तमे शीतरश्मि दीरश्शं स्त्री सुखं अर्थवाणिज्यतो विदेशगमनाप्

राप्नुनित्यमपि ददेत् कृष्णपक्षे तु स्त्रीजने रतिं न ब्राह्मणाद्यासक्तिं ननु तत्सुखं मिष्टभुक् लुब्धचेता मिष्टभुक् लुब्धं चेतो यस्य स कृशो दुर्बे

लोपि पक्षाभिभूतः शत्रुभिः पराजितो भवेदिति शेषः ७ तस्य गेहे भेषजी भिषजां वैद्यानामियं सभा क्वाथ मुद्गोदकानि पचेत् ज्वराद्य

नदग्रे रयोनिः प्रभाभूयशोपि प्रतापोज्ज्वलो मान्तशीलो न ततः हुत ६ ददेद्दारशं सप्तमे शीतरश्मिर्धनिलभ

वेद च वाणिज्यतोपि रतिं स्त्रीजने मिष्टभुग्लुब्धचेताः कृशः कृष्णपक्षे विपक्षाभिभूतः ७ सभा विद्यते भेषजी तस्य

गेहे पचेत् कर्हिचित् क्वाथमुद्गोदकानि महाव्याधयो भीतयो वारिभूताः शशी लोके शक्रत्संकटान्यष्टमस्थः ८ तपो

भाव गस्तारके शो जनस्य प्रजाश्च द्विजा वंदिनस्तं भवन्ति ॥ भिभूतत्वे सति तन्निवारणाय बहवो वैद्या यत्नवंतः स्युरि

तिभावः कर्हिचिद्वारिभूता जलनिदानभवा महाव्याधयो राजरोगादयः भीतयो जलनिमज्जनभयानि संकटानि दुर्जनादि

जनितनिर्बंधनानि दुःखानि भवंतीत्येव लोके शक्रत्कष्टकारकः शशी यद्यष्टमस्थो विद्यते भवेदित्यर्थः ॥ ८ ॥ यस्य जन राम

सतपोभावगो नवमस्थस्तारकेशश्चंद्रस्तं द्विजाः ब्राह्मणास्स ॥

त्रियविंशोवंदिनः स्तुतिपाठकाः प्रजास्तद्दिनरंजनः स्तुवंतिगुणारोपंकुर्वंतियतोयोवनादेर्यौवनम्पूरत्व धनलक्ष्मीलक्ष्मवहारादिहेतो
र्भोग्याधिकोभवत्येवतथाशरीरेसुखंसाहसंमनः प्रागल्भंचचंद्रवच्छोभनंअथवाकदाचिद्वृद्धमानंकदाचिद्धीयमानभवतीत्य
नेनैवान्वयः ९ समुद्रांगजेअब्धिसुतेचंद्रेखगेदशमेसतिधर्मकर्मापुण्यकारीसन्बांधवेभ्यः सुखंनरेशादितोराजप्रभृतिजने
भ्यः शंकल्याणमपिनवीनांगनानांवैभवेप्रभुत्वेसुप्रियत्वंसुतरांवल्लभत्वम् तथापुरोजातकेप्रथमसुतेतल्पसौख्यंमयद्वापुरोजाय

भवत्यनभाग्याधिकोयोवनादेः शरीरेसुखंचंद्रवत्साहसंच ९ सुखंबांधवेभ्यः खगेधर्मकर्मासमुद्रा
गजेनेशंनरेशादितोपिनवीनांगनावैभवेसुप्रियत्वंपुरोजातकेसौख्यमल्पंकरोति १० लभेद्भूमिपाद्दिंदुना
लाभगेनप्रतिष्ठाधिकारंवराणिक्रमेणश्रियोथस्त्रियोंतःपुरेविभ्रमंतिक्रियावैकृतीकन्यकावस्तु
लाभः ११ शशीद्वादशेशत्रुनेत्रादिचिंताविचिंत्यः सदासद्व्ययामंगलेन॥ तेऽग्रेभवतीतिपुरोजातकाभ्र

त्यात्कोशुस्वल्पसुखंप्रयातिप्राप्नोतीत्यर्थः १० लाभगेएकादस्थेनेदुनाचंद्रेणभूमिपाद्राज्ञः सकाशात्क्रमेणप्रतिष्ठाधिकारांवराणिमान्यता
ऽध्यक्षत्ववस्त्राणिलभेत अर्थात्ः परिग्रहमध्येश्रियोधनानिस्त्रियोवनिताविभ्रमंतिस्थिराभवन्तितथावस्तुभ्योनानापदार्थेभ्योलाभः
क्रियायांविकृतीक्रूराकन्यकाचभवेदितिशेषः ११ द्वादशेशशीचेनशत्रुतोभयंनेत्रादेर्विकारेण॥ पूं ॥ ॥ ३ ॥

च.चिं.
६

चिंताविचिंत्यास्त्रियामंमलेनविवाहादिकार्येणासहायःशोभनेकुटुंबादौद्रव्यत्यागःपितृआदिमात्रादितःपितृव्यापितृभ्रातुरादिशब्दा
न्नृतस्सुतवनितादिभ्योमातुःसकाशोत्रादिशब्दात्तत्पित्रकुलजेभ्यश्चांतर्मनसिविषादोदुःखंप्रियाल्पप्रियत्वंस्वल्पसंतोषत्वंतेषांतेषुविराणि
स्वभवेदितिशेषः चपुनः कामंमनोभिलषितंनप्राप्नोतीत्यर्थः १२ इतिविधुभावफलम् अथभौमस्यतन्वादिभावफलं विलग्नेकुजे
भौमेसतिदंडलोहाग्निभीतिः कलत्रादिघातःस्त्रीपुत्रनाशःशिरोनेत्रपीडाफलानांकार्यसिद्धिविपाकेपरिणामेसदेवम

पितृव्यादिमात्रादितोंतर्विषादोनचाप्नोतिकामंप्रियाल्पप्रियत्वं १२ विलग्नेकुजेदंडलोहाग्निभीति
स्तपेन्मानसंकेसरीकिंद्वितीयःकलत्रादिघातःशिरोनेत्रपीडाविपाकेफलानांसदेवोपसर्गः १ भवित्तस्य
किंविद्यमानकुटुंबेधनेगारकोयस्यलब्धेधनेकिंयथात्रायतेमर्कटःकंठहारंपुनःसन्मुखंकोभवेद्वादभग्नः २

तिकार्येषुपसर्गोविघ्नोभवेदित्यग्निमेणान्वयः अतएवमानसंतपेत् तथापिद्वितीयःकेसरीकिंसिंहवदुद्यमीस्यादितिभावः
१ यस्यधनेद्वितीयभावेअंगारकोभौमोभवेतस्यविद्यमानेलब्धे धनेवासतिकुटुंबेस्वजनविषयेकिंनकिंचित्फल
मित्यर्थः यथामर्कटोवानरःकंठहारकेनापिकंठेसमारोपितंगुंजादिरचितहारंत्रायतेरक्षतितथासोपिकृपणेध राम
नंरक्षतिनतुकदाचिदपिकुटुंबोपयोगायभवतीतिभावः तथातस्यवादे ॥ ५ ॥ ६

भग्नः पराजितः पुनर्भूयोपि विवादार्थं सन्मुखं कोपि भवेद् इति मुखरनरः स्यादित्याशयः २ वाहुवीर्यं भुजवलं कृतः कृता वाहुलक्ष्मीः
स्वभुजोपार्जितं द्रव्यं सहोत्थव्यथा भ्रातृपीडकेन भ्रातृयतेन केनापीत्यर्थः च पुनः तपश्चर्ययोपहास्यं जनहास्यः कथं तेषां स्याद्येषां
मानवानां तृतीयो मंगलो न चेत्सहजस्थ भौम एवेतत्फलं स्यादित्याशयः ३ यदा भूसुतः भौमस्तुर्यभावे चतुर्थस्थाने संभवेत्तदा जना
नां ग्रहाः सानुकूलाः शुभफलदाः किं तेनेत्यर्थः तस्मात्सुहृद्वर्गसौख्यं वंधुमित्रगृहमात्रादिजनितं सुखं न किं चिद्धि चिंत्यं तथा

कृतो वाहुवीर्यं कृतो वाहुलक्ष्मीस्तृतीयो न चेन्मंगलो मानवानाम् सहोत्थव्यथा भ्रातृयतेन केन तेषां तपश्च
र्ययाचोपहास्यं कथं स्यात् ३ यदा भूसुतः संभवेत्तुर्यभावे तदा किं ग्रहाः सानुकूला जनानां सुहृद्वर्गसौख्यं न
किंचिद्धि चिंत्यं कृपावस्त्रभूमीर्लभेद्भूमिपालात् ४ कुजे पंचमे जाठराग्निर्वलीयान्न जातं न जातं निहंत्येक
एव तदानीमनल्पा मतिः किल्विषे पि स्वयं दुग्धवत्तप्यतेंतः सदैव ५ न तिष्ठंति षष्ठे ऽरयोंगारके वैतदं गैरिताः संगरेशानि

भूमिपालाद्राज्ञः सकाशात् कृपा च दया वस्त्रं च प्रसादः भूमिश्च ग्रामादिस्ताः कृपावस्त्रभूमीर्लभेत् ॥ ४ ॥ पंचमे कुजे जाठरे
ग्निरुदराग्निर्वलीयान् प्रवलः किल्विषे पापे पि चानल्पा भूयसी मतिः स्यात् स्वयं चांतर्मनसि दुग्धवत्तप्यते स सदैव व्याकु
लः स्यादित्यर्थः तदानीमेक एव कुजो जातमन्यत् जातमपत्यं निहंति न मारयत्येव ॥ ५ ॥ यस्य षष्ठस्थाने ंगारके भौमे सति

च॰वि॰
७

मवलाअप्यरयः शत्रवस्तदंगेरिता स्तस्यांगे रमात्यादिभिरवोत्सारिताः संगरे संग्रामेनतिष्ठंतिपलायंत इत्यर्थः तद्वन्मनीषाविचारबु
द्धिर्मातुलेयोमात्तसहजः सुखीस्यादिति शेषः तथावित्तद्रव्यंविलीयेत नश्येत् अपिपुनर्भूरि बहुवित्तंलभेत् ६ सप्तमेमेदिनीजः कुजः
स्पर्द्धिनांवादिनांप्रहारार्दनैस्ताडनपीडनादिभिर्मुहुः पुनःपुनर्भंगदः पराजयकारीतथादंपतिघ्नः स्त्रीपुंसोर्नाशकोऽर्थात्पुंजन्म
कुंडलिकायां सप्तमेविद्यमानः स्त्रीघ्नः कन्याजन्मकुंडल्यांचतत्पतिघ्नः इतिशेषः तथात्रअनुद्धारभूतेननिश्चितेनपाणिग्रहेण

मनीषासुखीमातुलेयोनतद्वद्विलीयेतवित्तंलभेतापिभूरि ६ अनुद्धारभूतेनपाणिग्रहेणप्रयाणेनवाणिज्य
तोनोनिवृत्तिः मुहुर्भंगदः स्पर्द्धिनांमेदिनीजः प्रहारार्दनैः सप्तमेदंपतिघ्नः ७ शुभास्तस्यकिंखेचराः कुर्युर
न्येविधानेपिचेदष्टमेभूमिसूनुः सखाकिंनशत्रूयतेसत्कृतोपिप्रयत्नेकृतेभूयतेचापसर्गैः ॥ ८ ॥

विवाहेनहेतुनावाणिज्यतोव्यापारहेतोः प्रयाणेनयात्रागामीनिवृत्तिर्नपरावृत्त्यागमः स्यादित्यर्थः विवादाशयाद्व्यापारलोभा
द्वाबहुकालंविदेशस्थोभवेदितिभावः ७ अष्टमेभूमिसूनुर्भौमश्चेत्तस्यविधानेभाग्येपिअन्येशुभाः खेचराः किंकुर्युः कु
जस्यदुष्टफलदत्वेनशुभफलप्रतिबंधकत्वात्सत्कृतोमानितोपिसखाकिंनशत्रूयतेशत्रुरिवाचरतिप्रयत्नेकृतेपिउपसर्गैर्विघ्नैर्भूयतेप्राप्य ॥

राम
७

तपोभावगो नवमस्थितो मंगलस्तं नरं भाग्यविहीनं भाग्येन वित्तद्रव्यं यस्य तं महोग्रं तेजस्विनं करोति तथा महोग्रा अतिक्रूरा मतिर्भवेत् आदि
मः प्रथमश्यालको वनिताभ्राता न कुतः सोदरः स्वभ्राताऽपि न भवेदित्यर्थः तथा विक्रमः क्रियमाणोद्यमविपाके फलकाले तु च्छला
भो भवेत्तनुच्छः स्वल्पो लाभो यस्येति ९ यदि मध्यभावदशमेनो मंगलस्तस्य कले किं मङ्गलम् अपितु स्वस्थ भौम एव कल्याणकार्यं सा
दिति अतिशयोक्तिः तथा जनैर्भक्तैर्भूयते वहुभक्तः स्यादित्यर्थः असौ नरः स्वत एव स्वोद्यमादेव सिद्धः सपन्नकार्यो वनसीयते

महोग्रा मतिर्भाग्यवितं महोग्रं तपोभावगो मंगलस्तं करोति भवेन्नादिमः श्यालकः सोदरो वा कुतो विक्र
मस्तुच्छलाभो विपाके ९ कुलेतस्य किं मंगलो मंगलो नो जनैर्भूयते मध्यभावे यदि स्यात् स्वतः सिद्धयेवावनं
नीयते ऽसौ वसक्तोपि कंठीरवः किं द्वितीयः १० कुजं पीडयेच्चाभगोऽपत्यशत्रून् भवेत्सन्मुखो दुर्मुखोपि प्रता
पात् धनैर्वर्द्धते गोधनैर्वाहनैर्वा सकृच्छून्यतार्थे च पेभून्यभावात् ११

लोकेषु मंडलायते तथा वराकोऽहीनकुलोद्भवोपि द्वितीयः कंठीरवः कः सिंहतुल्यपराक्रमः स्यादिति भावः १० लाभगः कुजो
भौमः अपत्यानि तथा शत्रवश्च तान् पीडयेत्तथा दुर्मुखः आक्रोशकोपि प्रतापात्तेजोधिकत्वात्सन्मुखो लोकदर्शनीयवत्को
भवेत् गोधनैर्वाहनैर्वा निमित्तैस्तैरश्वगोमहिष्यादिव्यापारेण धनपेभूम्यभावाच्च गुणीति लोकप्रसिद्धादर्थैभूम्यनाद्रव्या निताव

च॰चिं॰ द्वादशोव्ययभावगःकुजःअर्थस्यद्रव्यस्यनाशंकरोतितनयाशतांसइंद्रोपिलोहघातैःशस्त्रप्रहारैस्सदातनयानकर्मासतोनम्र

८ हवर्त्तमानःस्यात्सनरोऽरिघातकोभवेदितिभावःमृषाकिंवदंतिभयंमिथ्याजनश्रुतिभीतिर्दस्युतस्करोराद्भयंवाकलिःकलहो
भवेत्तथापारधीहेतुद्दुःखंभ्रत्सजंनिजहेतुदुःखंविचिंत्यं १२ इतिचमत्कारचिंतामणिटीकायांकुजतन्वादिभावफलं अथबुध
तन्वादिभावफलान्याह बुधोमूर्तिगोलग्नस्थोऽन्यारिष्टमन्यग्रहजनितदोषंमार्जयेन्नाशयेत् तथावरिष्ठाधियःश्रेष्ठाबुद्धयः

शतांशोपिनत्सस्ततोलोहघातैःकलोद्वादशोर्थस्यनाशंकरोति मृषाकिंवदंतीभयंदस्युतोवाकलिपारधीहेतुदुः
खंविचिंत्यम् १२ बुधोमूर्तिगोमार्जयेदन्यरिष्टंवरिष्ठाधियोवैखरीवृत्तिभाजःजनादिव्यचामीकरीभूतदेहाश्चिकित्सा
विदोदुश्चिकित्साभवंति १ धनेबुद्धिमान्वोधनेबाहुतेजाःसभासंगतोभासतेव्यासएव दृथूदारताकल्पवृक्षस्यनद्धबुधे
भेव्ययतेभोगतःषट्पदोयं॥२॥

तेजनादिव्यचामीकरीभूतदेहाउत्तमस्वर्णनिभशरीराश्चिकित्साविदोभिषग्विद्याकुशलावैख
रीवृत्तिभाजोवैखर्यालेखनव्यवहारेणवृत्तिकुटुंबपोषणादिकानांभजंतिते अथवावैखरीवृत्तिमाश्रितादुश्चिकित्सादुःसाध्याभवंति १
धनेद्वितीयभावेबुधेसतियंनरोबुद्धिमान्बाहुतेजाभुजप्रतापवान् सभासंगतःपंडितसमाजस्थोव्यासएवभासतेशोभतेइतिरूपका

रामः

षट्पदो भ्रमरः सर्वभोगविषयरसग्राहीत्यर्थः तद्वत्कल्पवृक्षस्य पृथूदारता बहुदानशक्तिमत्त्वं बुधैः पण्डितैर्भण्यते वर्ण्यते २ तृतीये बुधे सति विधि-
जां पराण्जीविनां भिन्नतया स्नेहेन परपण्डकृतां क्रयकारीणां वृत्तिं च कहारं शीलयन्निभजतीति समथोक्तः विनीतः शीलवान् सन् दुर्वेशानामव-
श्यानां धिया स्वबुद्ध्या वशित्वं वशकारित्वमुपैति अनुजैर्भ्रातृभिर्लतावान् बल्लीभिर्द्रुमइवाश्रितो वेष्टितोऽतिभोगं बहुविषयानुभवं भजेत्त्वा
अनंतरार्थः भोगानंतरमंते वयसि सन्यसेत् त्यजेत् विषयानिति शेषः यद्वा सहजैर्लतावदाश्रितः संकटे प्राप्ते विषयान्सेवेदित्यन्वयः

बुधेऽङ्ग्रि आनापरपण्डकृद्धितशीलो वशित्वं धिया दुर्वेशानामुपैति विनीतोऽत्ति भोगं भजेत्सन्यसेद्वा तृतीयोऽनु-
जैराश्रितोऽन्ते लतावान् ३ चतुर्थे चरेच्चंद्रजश्चारुमित्रो विशेषाधिकृद्भूमिनाथांगणस्य भवेल्लेखको लि-
ख्यते वा तदुक्तं तदाग्रणपरैः पैतृकं नो धनं च ४ वयस्यादिमे पुत्रधर्मैर्नेतिरिद्धैर्वेत्तस्य मेधार्यसंपादयित्री ॥

३ चन्द्रजो बुधो यदि चतुर्थे चरेत्तदा चारुमित्रः सुहृद्भूमिनाथांगणस्य राजद्वारस्य विशेषाधिकृतस्सर्वाध्यक्षो लेखकः शोभनवर्णले-
खी भवेद्वा अथवा तदा शोभनवर्णलेखी भवेद्वा अथवा तदाशापरैस्तदाश्रितान्यलेखाधिकारिभिस्तदुक्तं तन्मुखनिर्गतवाक्यं लि-
ख्यत इति लिङर्थे लट् च पुनः पैतृकं पित्रोपार्जितं धनं नो भवेत् पितृधनाभावनस्यादित्यर्थः ४ पंचमे रौहिणेये रौहिण्यपत्ये ॥

बुधोस्तिनस्यादिमवयसिपुत्रगर्भोनतिष्ठेत्तस्माज्जातश्चान्म्रियेत् स्वपत्यंवास्यात् मेधाबुद्धिरर्थसंपादविनोद्रव्यार्जनचतुर
साभिचारमभिचारैर्मारणोच्चाटनादिभिःसहवर्तमानंकैतवंछलंक्रियरूपरिमितंविद्यातइतिबुधैर्हीरविद्भिर्भण्यतेकथ्यतेइत्यर्थः
५ बुधेशत्रुभावेषष्ठस्थेसतिजनानांविरोधोजनैःकलहःरिपूणांनिरोधःप्रसह्यकारागृहस्थापनंअनिलानांअवरोधोवायु
नानदृकोष्ठरूत्यर्थःयतीनांसन्यासिनांप्रबोधोज्ञानंसंभवेदस्येतिशेषः तथासनरोनिधीनांद्रव्याकरणांसद्वार्थंव्यवहरति

बुधेभण्यतेपंचमेरोहिणेयेक्रियद्भिद्यतेकैतवस्याभिचारं ५ विरोधोजनानांनिरोधोरिपूणांप्रबोधोमतीनां
वरोधोनिलानां बुधेसद्व्ययेव्यावहारेणतिधीनांबलादर्थहृत्संभवेच्छत्रुभावे ६ सुतःशीतगोःसप्तमेसंयुत
स्याविधत्तेतयातुच्छवीर्यंचभोगे अनस्तंगतोहेमवद्देहशोभानशक्नोतितत्संपदोवानुकर्त्तुं ॥ ७ ॥ ॥

विदधातीतिसःबलात्स्वसामर्थ्यादर्थहृद्द्रव्योपार्जकःसंभवेत् ६ सप्तमेनस्तंगतेउदितेशीतगोश्चंद्रस्यसुतेपुत्रेबुधेयुवसाहृत्री
सन्मुखंपरंतुभोगेरतिसमयेतुच्छंस्वल्पकालस्थायिवीर्यंवीजंचविधत्तेतथाहेमवत्सुवर्णतुल्यादेहशोभांशरीरकांतितत्संपदः
स्वश्रियोवाअनुकर्त्तुमनुविधातुंनशक्नोतिनसमर्थोभवतीत्यन्वयइतिशेषः तस्यकांतिर्लक्ष्मीर्वाऽतिश्रेष्ठास्यादित्याशयः च्चं

रंध्रगे अष्टमस्थे राजपुत्रे चंद्रसुते सति शतंजीविनः शतायुषः इह स्वदेशे देशांतरे च विश्रुता विख्यातास्ते नराः नृपाद्राज्ञः सकाशाद्धि
क्रयाद्वा व्यवहाराद्वा निधानं द्रव्यसंचयं युवतुंगुवंक्रीडनं स्त्रीकेलिं मंत्रमेनसि प्रीतिं सुखं लभंते प्राप्नुवंति ८ धर्मे नवमस्थे
बुधे अतिश्रीमान् धर्मशीलो दीक्षितः सोमयाजी स्वर्धुनीस्नानको गंगास्नानं ब्रवीति भानुवत् कुलोद्योतकृत् स्ववंशप्रकाशको

शतंजीविनो रंध्रगे राजपुत्रे भवंतीह देशांतरे विश्रुतास्ते निधानं नृपाद्धि क्रयाद्वा लभंते युवतुंगवंक्रीड
नं प्रीतिमंत्रः ८ बुधे धर्मगे धर्मशीलोऽतिधीमान् भवेद्दीक्षितः स्वर्धुनीस्नानको वा कुलोद्योतकृद्भानुवद्
भूमिपालात्प्रतापाधिको बाधको दुर्मुखानां ९ मितः संवदेन्नो मितं संलभेत प्रसादाद्विवेकारिसो राजे
वृत्तिः बुधे कर्मगे पूजनीयो विशेषात्पितुः संपदो नीतिदंडाधिकारः १० विना लाभभावे स्थिते शशिजाते न ला
भो न लावण्यमानृण्यमस्ति ॥

भूमिपाद्वा नृपादपि प्रतापेनाधिको दुर्मुखानां मुखरदुर्जनानां बाधको हिंसको भवेत्
९ कर्मगे दशमस्थे बुधे पितुः संपदो विशेषात्पूजनीयो लोकमान्यः नीतिदंडाधिकारः प्रसादाद्विवेकारिनिग्रहानुग्रहनीतिः सो रा
ज्ये प्रभुः राज्यत्वे वृत्तिर्व्यवहारशीलो यस्य सः मितं संवदेत् न वाचालः स्यात् नो मितं अपरिमितं अर्थो हिरण्यवराश्वादि संलभेत् १०
लाभभावे स्थिते शशिजाते नाराः पति पुत्रविना न लाभो द्रव्यादिर्न लावण्यं ॥

सुतेविद्यमानेसहायभूतेपानदानपरेसनस्वभूतिर्धनसमृद्धिर्भवेदितिशेषः ५ रिपौषष्ठेवाक्पतौजीवेरुजार्तोनीरोगपीडि
तोरिपुशत्रुहंतात्वंशत्रुहननसामर्थ्यमेतिप्राप्नोतिबलादुद्धतोरणेतस्यकोजेतानकोपिपराजयकर्तेत्यर्थः महिष्यादि
भिः शर्मभोगंभाववेत्तायस्यसनयामातुलानांनंदनच्छमंजननस्यामातुः रुजोरोगाः संभवेयुः ६ जामित्रभावेसप्तमेयस्यगुरुः
तस्यवल्लीमतिःविभूतिश्चधनादिसमृद्धिर्वल्लीवहुलाभामिनीनांकामिनीनांरतिःप्रीतिःसुरतेश्चवल्लीस्वल्पागर्वेहृद

निदानेसुतेविद्यमानेपिभूतिःफलोपद्रवःपक्ककालेफलस्य ५ रुजार्तोजनन्यारुजःसंभवेयूरिपौवाक्प
तौशत्रुहंतात्वमेतिबलादुद्धतःकोरणेतस्यजेतामहिष्यादिशर्मीननतन्मातुलानाम् ६ मतिस्तस्यवल्लीविभूतिश्च
वल्लीरतिर्वैभवेभामिनीनामवल्लीगुरुर्वर्गहृद्यस्यजामित्रभावेसपिंडाधिकोखंडकंदर्पएव ७ चिरंजीववंसेत्पै
तृकेचैवगेहेचिरस्थायिनोमद्गृहंतस्यदेहंचिरंनोभवेत्तस्यनीरोगमंगंगुरुर्मृत्युगोयस्यवैकुंठगंता॥८॥

पिमानवान्सपिंडाधिकागोत्रजैःसवलश्चखंडसौंदर्यादिगुणपूर्णःकंदर्पःकामएवभवेदित्यस्यसर्वत्रान्वयः ७ यस्यमृत्यु
गोऽष्टमस्थोगुरुःसनरःपैतृकेगेहेपितृगृहेचिरंचिरकालंनोवसेन्नतिष्ठेन्नवैकुंठगंतादेहांतेविष्णुलोकगामीवपुरेव
कारेण्यार्थेनस्वदेहशरीरमपिमांतर्गृहंकृतमपिगृहेनचिरस्थायिवहुकालमेकत्रावासश्चिरंजीविवानेत्यर्थः॥८॥ राम

नयातस्यांगंनिरोगंरोगरहितंचिरंनोभवेत् ८ धर्मगेनवमस्थेगुरौभूमीपतेर्वल्लभामदालस्यताप्रदनानववाधेनालस्येनच
धर्मवैगुण्यकारीसंध्यावंदनादिनित्यकर्मणोपिलोपकरेतिशेषः ९ ध्वजामंडलेध्वजाश्रोभितेजनाह्वेसभास्थानेचित्रशा
लेनानाचित्रसहितशालास्त्रीद्वारकाग्रहायस्मिंस्तन्मंदिरंभवनंपूर्वजेभ्योपिपितुस्तेजोधिकत्वप्रतापाधिकत्वउभयंभ्यो
पिस्वस्यतेजस्वित्वमस्यादितिशेषःतथापुत्रकानांकर्मणासुखेनतुष्टोनभवेत् सुतद्वेषीस्यादित्यर्थः प्रत्यहंप्रतिदिनंप्र

चतुर्भूमिकंतद्गृहंतस्यभूमीपतेर्वल्लभोवल्लभाभूमिदेवाः गुरौधर्मगेबांधवाःस्युर्विनीताःसदालस्यताध
र्मवैगुण्यकारी ९ ध्वजामंडपेमंदिरंचित्रशालंपितुःपूर्वजेभ्योपितेजोधिकत्वम् नतुष्टोभवेत्कर्मणापुत्रकानां
पचेत्प्रत्यहंप्रस्थसामुद्रमन्नम् १० अकंप्यंचलाभेगुरौकिंनलभ्यंवदंत्यष्टधीमंतमन्येमुनींद्राः पितुर्भीर
भक्तस्वांगजास्तस्यपंचपरार्थस्तदर्थोनचेहैभवाय ॥ ११ ॥ स्थंषोडशपलपरिमितसामुद्रंलवणंयस्मिन्नेवेतत्

परिमितमन्नंतन्महानसेपचेत्बहून्भोजयेदितिभावः इदंफलंदशमेगुरावितिप्रकरणात् ज्ञेयम् अथवाध्वजामंडपइत्य
त्रगुरौकर्मगेइतिवापाठः १० लाभेगुरुश्चेत्किमकंप्यंस्वर्णरत्नादिनलभ्यंअपितुसर्वंलभेत् अन्येप्रसिद्धाअष्टमुनी
द्राइंद्रादयोवैयाकरणास्तंधीमंतमष्टावधानंवावदंतिपितुर्भक्तिभृत् पितुःपोषकस्तस्यस्वांगजाओरसपुत्राः ॥ ॥

पंचस्युः नदर्शनर्हूनपरार्थः अन्यभोगायनवैभवायदानधर्मभोगार्थंनभवेदित्यर्थः कार्पण्यंस्यादितिभावः पितुर्भारभृत्वंस्व

१२ वर्गायसामितिपाठोवा ११ यस्यलग्नेयद्वादशेजीवश्चतस्यसाभिमानसगर्वसद्धियापिकीदृशीयशोपल्लयप्रा एवापरेषांवंच

नियामतिः साकीदृशीकिंतुकुवेरएवयेनार्थस्यपरमार्थरूपपरलोकस्यनाशोह्ययाद्रव्यहानिर्वासकीदृशोविधिरविधिरेवे

त्यर्थः भेत्रयः सवर्गवंधुविषयकश्चयः परवंचकत्ताअविधिनाद्रव्यत्यागएवएतेभवेयुः १२ इतिचमत्कारचिंतामणौगुरोस्तन्वा

यशाः कीदृशंसद्धियेसाभिमानेमतिः कीदृशीवंचनाचेत्परेषांविधिः कीदृशोर्थस्यनाशोहियेनत्रयस्तेभ

वेयुर्व्ययेयस्यजीवः १२ समीचीनमंगंसमीचीनसंगः समीचीनवहूंगनाभोगयुक्तः समीचीनकर्मासमी

चीनशर्मासमीचीनशुक्रोयदालग्नवर्ती १ सुखंचारुभाषंमनीषापिचार्वीसुखंचारुचारूणिवासासिनस्य

दिद्वादशभावफलानिः अथभृगोस्तन्वादिद्वादशफलम् यदासमीचीनस्यानादिषड्कलाढ्यः शुक्रोलग्नवर्तीतदांगंसुंदरंस

मीचीनसंगः सत्संगः समीचीनानांसौंदर्यचातुर्यादिगुणयुतानांवहूंगनानांवहुस्त्रीणांभोगेनयुक्तः समीचीनानिविशुद्धानि

कर्माणियज्ञदानादीनियस्यससमीचीनानि इहपरत्रवाविषयभोगात्मकत्तत्कर्मफलानियस्यसभवेदितिशेषः १ यस्यकु

टुंवस्थितोधनस्थः पूर्वदेवस्यपूज्यः नस्यसुखंचारुभाषंसुवाणीकंमनीषापिचार्वीऊशग्राधर्मिकावासुखे॥ ॥ ॥ राम

विषयजंचारुनानाप्रकारःवासांसिचारूणिविविधानिकुटुंबेनस्वजनेनकिंचारुशोभानअपितुनकिंचित् चार्वंगीकामः सुविनिता
भिलाषःस्यानसुरितिपथासंभवंशेषः २ यस्यदुश्चिक्यगस्तत्तीयस्थोदानवानांगुरुः शुक्रस्तस्यस्त्रीजनेनरतिःप्रीतिर्णोबंधुनाशः
किमुनतुसुखंतथापुत्रसौख्यंपूर्णोज्ञानमनोरथानसेनापतिरपिदानसंग्रामकालेकातरोऽशूरोभवेदितिसर्वत्रशेषः ३ यस्यतुर्येभा
वेचतुर्थेअसुरेज्योभृगुःसमहिलेवउत्तविवलेपूज्यलेदाऽधिकोभवेत् रुष्टतुष्टैःक्रुद्धैर्दयालुभिर्वानिजैःस्वीयेरपरैश्चजनैःकिंयतो

कुटुंबस्थितःपूर्वदेवसपूज्यःकुटुंबेनकिंचारुचार्वंगिकामः २ रतिःस्त्रीजनेनस्यनोबंधुनाशोगुरुर्यस्यदुश्चि
क्यगेदानवानांनपूर्णोभवेत्पुत्रसौख्यपिसेनापतिःकातरोदानसंग्रामकाले ३ महिलेधिकोयस्यतुर्येऽसुरेज्योज
नैःकिंनिजेश्चापरैरुष्टतुष्टैःकियत्पोषयेज्जन्मतः संजनन्याअधीनार्पितोपायनैरेवपूर्णः ४ सपुत्रेपिकिंयस्यशुक्रो
नपुत्रेप्रयासेनकिंयन्नसंपादितार्थः॥ऽधीनैःस्वाश्रितजनैरर्पितोपायनैर्दत्तोपहारैरेवपूर्णस्तत्पुत्रःजन्मतःस्वजन्मारभ्यमा
तुःकियदिपरिमितंसत्सुखंपोषयेदतिशयेनकुर्यात् ४ यस्यपुत्रेपंचमभावेशुक्रोनसपुत्रेपिकिंपुत्रजन्मफलनेत्यर्थःयेननसंपा
दितोर्थःतेनप्रयासेनपरिश्रमेणापिकिंशुद्रकेविशिष्टानरफलंऐश्वर्यादिरूपंडदरतत्त्रिमनःसंतोषरूपंवादिनामंत्रमिष्टाशनाभ्यांमंत्र
जेपनमिष्टा॥हारेणवायदध्ययनात्कवित्वकाव्यकरणेमतिःनचेत्तेनाधीतेनापिकिंअर्थात्सचमेशुक्रेसफलंपुत्रजन्मार्थानकप्रयत्न

ऐश्वर्यकारको मंत्रजपस्तुतिमननलोपकारकोऽतनमभोजनसामग्रीकाव्यकरणसामर्थ्याध्ययनं च भवेदित्यर्थः ५ दानवेज्येसुके शत्रुगेषष्ठ
स्थेसुधासिक्तश्च अमृतसेवित अमरवदृढः अनिवारणीयदूतिपावतस्त्वयोद्गमत्यागस्तोचोत्तमोभवेतांस्वतोजातिगुणक्रियाभिः श्रे
ष्ठोरिपुसन्मार्गद्रव्यव्ययश्च भवेदित्यर्थः च पुनः संपादितं कृत्यं कार्यं विपद्येत नश्येत मंत्रतः कुमंत्रात पेत्तं तापमाप्नुयात्पूज्याद्गुरोः पू
जयावासौख्यंनधत्ते ६ कलत्रेसप्तमस्थेशुक्रेसतिकलत्रात्वनितायाः सुखं कलत्रात्श्रोणिप्रदेशान्नोसुखं कटिव्यथाभवेदित्यर्थः

क्षुद्रकीविनामंत्रमिष्टाशनाभ्यामधीतेन किंचेत्कवित्वेनशक्तिः ५ सदादानवेज्येसुधासिक्तशत्रुव्ययः शत्रुगे
चोत्तमौतौभवेतां विपद्येतसंपादितंचापिकृत्यंनपेन्मंत्रतः पूज्यसौख्यंनधत्ते ६ कलत्रेकलत्रात्सुखंनोकलत्रात्क
लत्रंतुशुक्रेभवेद्रत्नगर्भेविलासाधिकोगण्यतेचप्रवासीप्रयासाल्पकः केनमुह्यंतितस्मात् ७ जनः क्षुद्रवादीचिरंचारु
जीवेच्चतुष्यान्सुखंदैत्यपूज्योददाति जनुष्यष्टमेकष्टसाध्योजयार्थः पुनर्वर्द्धतेदीयमानधनेन ८ ॥ कलत्रश्रोणिभार्ययोरित्य
मरकोशात् कलत्रंस्त्री रत्नगर्भासपुत्रगर्भाभवेत् विलासाधिकोऽतिक्रीडः प्रवासीविदेशेगमनशीलः प्रयासाल्पकः स्वल्पोद्यमोगण्यते
तथाकेनवातस्मात्सुरूपान्नमुह्यंतितच्चातुर्यमोहिताः सुरूतसर्वे ॥७॥ जनुषिजन्मसमये अष्टमेदैत्यपूज्यः शुक्रः अनुष्यदं गोऽश्वादीनांसुखंददाति
तुष्यात्क्षुद्रवादीदुष्टवक्ताचिरंबहुकालंचारुसुखेनैवजीवेत्जयोकार्यश्चकष्टसाध्योयत्नेनसाध्यः धनंऋणउत्तमर्णत्वेनाधमर्णायदीयमानंपुनर्वर्द्धते ८

त्रित्रिकोणे नवमे भृगौ नन्नगरे के पुरवायै पौरः पुरवासिनः कुसीदेन वृद्धिं जीविकया वृद्धिं नरदीरन् नकेन त्सुरेतद्धर्मणो व्यतिरिक्तान
सतीत्यर्थः तथा तस्य धर्मध्वजादेर्दांभिकत्वाद्धेतोर्गर्हं ज्ञायते प्रसिद्धो तिशेषः सहोत्थादिभिर्भ्रातृभिस्तैः सौख्यशरीरसुखं च भवेदिति
शेषः धर्मध्वजो लिंगवृत्तिरित्यमरः लिंगं तद्धर्मिवेषधारिणं ९ कर्मगो दशमस्थो भृगुर्गोत्रवीर्यवशा वीजां सन्तानवीजं किंवा नह
राद्धि आत्मीयः स्वकीय एव भ्रमो नीतिविस्मरणरूपश्चित्तविक्षेपः पक्षे यार्थे द्रव्यनाशो यनवा किं प्रत्यहं विप्रवृत्त्या ब्राह्मणजीविकया

भृगौ त्रित्रिकोणे पुरे केन पौरः कुसीदेन यो वृद्धिमस्मै दरीरन् गर्हं ज्ञायते तस्य धर्मध्वजादेः सहोत्थादितो सौख्य
शरीरे सुखं च ९ भृगुः कर्मगो गोत्रवीर्ये तु राद्धिस्स्वयार्थे भ्रमः किं न आत्मीय एव तुलामानतो हाटकं विप्रवृत्त्या जनां
डंबरैः प्रत्यहं वा विवादात् १० भृगुर्लाभगो लाभदो यस्य लग्नात्सुरूपं महीपं च कुर्याच्च सम्यक् कुलं सत्कीर्ति सत्यानुरागं
गुणाढ्यं महाभोगमैश्वर्ययुक्तं सुशीलं ११ ॥

जनाडंबरैः प्रतिष्ठार्थं स्थापितपारिपार्श्वकैर्विवादाद्धाटकं सुवर्णं तुलामानतः शत
पलपरिमितं न वा किमपि तुल्यफलं सर्वं स्याद्देवाजानकीय प्रवृत्तिरिति पाठे तुलामानतः सकलसमानेन जानकीयापत्त्या संवंधिनी प्रवृत्त्या
वृत्तिर्न किं १० यस्य लग्नात् लाभग एकादशस्थो लाभदो द्रव्यलाभकारी भृगुस्तं नरं सुशीलं गुणाढ्यं गुणैर्युतं कुलसत्कीर्तिसत्यानुरागं की
र्तिसत्यवाक्यलोकरंजनादिभिः शोभितं महाभागं उत्तमभाग्यवंतं ऐश्वर्ययुक्तं प्रभुत्वाढ्यं मेनादृशं सम्यक् महीपं राजानं कुर्यात् बलनाशं तस्मात्स्वार्थे

द्वादशे सितः सुखोऽसौ केलिसत्कर्मशर्म्म क्रीडासद्दांपजनितसौख्यं गुणानां कीर्तिश्च स्वयं नाशं मित्रवैरं जनानां विरोधं कलहं सदाक
रोतीति तथा कष्टापि चिंतमेति धनं प्राप्नोति पित्तं विलीयेत लीनस्वात्कफाधिकं स्यादित्यर्थः नित्यमिति क्वचित्पाठः सुगमः १२ इति
चमत्कारचिंतामणौ भृगोस्तन्वादिभावफलम् अथ शनेस्तन्वादिद्वादशभावफलान्याह तनुस्थे लग्नगेऽर्कजे शनौ धनेनाति
पूर्णः अतितृष्णः संतोषहीनविषादि अप्रसन्नः स्थूलदृष्टिः सूक्ष्मविचारासमर्थः दृष्टिर्जं विषं दृश्ये वरिपुनाशकः आधिं मानसं दुः

कष्टाप्नोति विन्नं विलीयेत पित्तं सितो द्वादशे केलिसत्कर्मशर्म गुणानां च कीर्तिः स्वयं मित्रवैरं जनानां विरोधं सदा
साकरोति १२ धनेनातिपूर्णोऽतितृष्णो विषादी तनुस्थेऽर्कजे स्थूलदृष्टिर्नरः स्यात् विषं दृष्टिजं त्वाधिकृद्व्याधिबाधा
स्वयं पीडितो मत्सरावेश एव १ ॥ सुखापेक्षया वर्जितो सोऽकुटुंबात्कुटुंबे शनौ वस्तु किं किं न भुंक्ते समं वक्ति मित्रेणाति
रुक्षं वचोऽपि प्रसक्तिं विना लोहकं को लभेत् २ ॥ त्वं करोतीति दृग्व्याधिबाधावान्तदापीडा मत्सरावेशः परोत्कर्षासहिष्णुः स
न्स्वयमेव पीडितः उद्वेगवान् स्यात् १ कुटुंबे द्वितीये शनौ सोऽपुरुषः सुखापेक्षया सुखलाभेच्छया कुटुंबात्स्वजनाद्वर्जितो वियुक्तः अन्य
देशप्राप्त इत्यर्थः किं किं वस्तु न भुंक्ते अपितु सर्वविषयभोगवान्स्यात् तथा प्रसक्तिं परिचयं विना लोहकं घटितं शस्त्रपातादि अथ धा
तुवा सुवर्णं वा हिरण्यं लोहमित्यादिनिघंटूक्तेः को लभेत् किं स एवेत्यर्थः मित्राणि सत्यं साक्षेत्तिक्तं दुःसहं वचो वाक्यं वक्ति वदंति र

तृतीयेशनौजनात्सहजादेरुद्यमात्पराक्रमाच्चचित्तंमनःशीतलंशांतंनैवजायतेभाग्यफलाभावाद्दृष्टं अविघ्नंविघ्नरहितंकर्हिचित् ॥
कदापिनैवभवेत् युक्तभाषीमितवक्ता दृढाशोऽचलतृष्णः अतएवासुखी सत्कृतोपिदुर्मुखोमुखरोभवेत् ३ चतुर्थेशनौपैतृकं
पितृसंबंधिधनंमंदिरंगृहंदूरंयातिनास्यस्वगृहंहस्तगंस्यात्।बंधुवर्गापवादोबंधुनिंदागृहेवाहनेहानयोगाश्चगृहहानिर्वाहन
हानिश्चपितुर्मातुश्चापिसंतापकारीवातरोगीस्यादितिशेषः ४ पंचमेशनौप्रजाहेतुदुःखीसंताननिमित्तंक्लेशभागीविभूतिर्धनसमृ

तृतीयेशनौशीतलंनैवचित्तंजनादुद्यमाज्जायतेयुक्तभाषीअविघ्नंभवेत् कर्हिचिन्नैवभाग्यं
दृढाशोसुखीदुर्मुखःसत्कृतोपि ३ चतुर्थेशनौपैतृकंयातिदूरंधनंमंदिरंबंधुवर्गापवादः पितु
श्चापिमातुश्चसंतापकारीगृहेवाहनेहानयोवातरोगी ४ शनौपंचमेचप्रजाहेतुदुःखीविभूतिश्चलातस्य
बुद्धिर्नशुद्धा रतिर्दैवतेशब्दशास्त्रेनतद्वत्कलिर्मित्रतोमंत्रतःक्रोडपीडा ५ ॥ द्धिश्चला अस्थिराबुद्धिर्नशुद्धाकु

टिलेत्यर्थः दैवतेदेवविषये धर्मशास्त्रेधर्मप्रतिपादकेवेदस्मृत्यादौनरतिः प्रीतिर्विश्वासइतियावत् तद्वन्मंत्रतोविचारविषयंमित्रतोमित्रे
णकलिःकलहः क्रोडपीडाकुक्षिविषयेक्लेशस्तस्यस्यादितिशेषः ५ यस्यषष्ठेरिपुभवेनेंदुनस्यसूर्यस्यपुत्रोयदिभवेत् तस्यारेःशत्रोर्भूपतेरा
ज्ञश्चोरतःसकाशाद्भीतयःकिमपितुबलेनेत्यर्थः युद्धेरणेवादेयोद्धाप्रतिवादीसन्मुखोनभवेत् बलाद्बुद्धितःकोरणेतस्यजेताइतिवापाठः

चं॰चि॰ १५

सुगमार्थः महिष्यादिकं सौरिभस्रभृति चतुष्पात्सुखं मातुलानां विनाशश्च भवेत् ६ शनौ द्यूनगे सप्तमस्थे सुदाराः शोभनस्त्रियः चारुमित्रं सुहितकारि चारुवित्तं अन्यायवर्जितं धनं चिरं वहुकालं न सहेत तत्सुखं न भवेदित्यर्थः दंपती स्त्रीपुरुषावपि रोगयुक्तौ स्यातामिति शेषः त्याश्च अनुत्साहतः तापकृत् निरंतरं अनुत्साही हीहो॥ नचेता हीनं चेतो मानसं यस्य सः विह्वलः अकिंचित्करः लोलुपः अतितृष्णः कृतो वीर्यवान् स्यादिति सर्वत्र संबंधः ७ रंध्रगे अष्टमस्थे शवनैोपाधिकानामुपाधिरहितानां जनानां वियोगः सत्संगाभाववदित्यर्थः धनानां विनाशे

अरेर्भूपतेश्चोरतो भीतयः किंच दीनस्य पुत्रो भवेद्यस्य शत्रो न युद्धे भवेत्तन्मुखं तस्य योद्धा महिष्यादिकं मातुलानां विनाशः ६ सुदारा न मित्रं चिरं चारुवित्तं शनौ द्यूनगे दंपती रोगयुक्तौ॥ वियोगो जनानां त्वनोपाधिकानां विनाशो धनानां सकोपः यस्य न स्यात् शनौ रंध्रगे व्याधितः सुद्रदर्शी नद्ग्रो जनः कैतवं किं करोतु ८ मतिस्तस्य तिक्ता न तिक्तं तु शीलं रतिर्योगशास्त्रे नु गुणो राजसः स्यात् सुहृद्दुर्गतो दुःखितो दीनबंध्याः शनिर्धर्मगः शर्मकृत्स्य

यस्य न स्यात् सकः तथा व्याधितः सुद्रदर्शी परदोषान्वेषी न दग्ग्रे न्याजनः कैतवं धूर्ततां किं करोतु महाधूर्तो ऽतिधूर्तवित्स्यादिति भावः ८ शनिर्धर्मगो नवमस्थश्चेत्तस्य मतिस्तिक्ता विषयविरक्ता शीलं तु न तिक्तं कटुकं योगशास्त्रप्रतिपादिके ग्रन्थे रतिरभ्यासो राजसो गुणो रजः प्रकृतिर्दीनवंध्याः एते दीनामित्रबंधुवर्गादित्येवं रूपया सुहृद्दुर्गतो दुःखितः कृपालुत्वात्खिन्नमनाश्च न एवं शर्मकृत्स्य सर्वेषां सुख एम
कारी स्यात् संन्यसेद्वा यतिरेव वा स्यात् ९ यस्य कर्मगा दशमस्थो मंदस्तस्य मातामह्या गामी मातुरभावेन तस्या एव दुग्धपानं स्यात् वाहुरेवस्य १५

भुजएव धनोपार्जकत्वेनपितावाल्यएवतत्पित्रोनींरोभवेदितिभावः तथाऽऽधिपत्यात्कोश्चयालत्वादेर्हेतोर्वृथानिष्कारणंसर्वतः
सर्वेषुलोकेषुदुष्टकर्मताडनदंडनादिश्शनेः क्रमेणविग्रहेजयःसर्वसुखमेधतेवर्द्धतेजीविकाजीविनवृत्तिस्तुस्वल्पचेतनत्वादिति
भावः १० सुवाधार्थदशमस्थशनेर्मतांतरमाह व्योमगेदृद्शमस्थेशनौमातासुखंविंदतेकिंपित्राजनकेनचशेशवंशिशोर्भवंबाल्यक्री
डनादिहृश्यतेकिंउतनेत्यर्थः तथातत्पित्रास्यापितोनिधिर्द्रव्याकरःस्वयंवापितासुवीजेहृत्पादिताकृषिश्चदृश्यतेदृश्यनिमित्ते

व्रजानस्यामातापितावाहुरेववृथासर्वतोदुष्टकर्माधिपत्यात् शनैरेधतेकर्मगःशर्ममंदोजयोविग्रहेजीविकानां
तुमस्य १० शनौव्योमगेविंदतेकिंचमातासुखंशैशवंदृश्यतेकिंनुपित्रानिधिस्यापितोवापितावाहृषिश्चप्रणश्येत्कु
वंदृश्यतेदेवतोवा ११ स्थिरंवित्तमायुःस्थिरंमानसंचस्थिराणेनवरोगादयोनस्थिराणिअपत्यानिशूरःशतादेकएव
वप्रपंचाधिकेलाभगेभानुपुत्रे १२ व्ययस्थयदासूर्यसूनोनरःस्यादशूरोथवानिस्त्रयोमन्दनेत्रःप्रसन्नोचहि
नोगृहेलग्नपश्चव्ययस्थोरिपुर्ध्वंसकृद्वस्तभोक्ता ॥ १२ ॥ नस्तचक्रपरचक्रादिनादेवतोजलाग्न्यादिभयेनवाधुवंनि
श्चितंप्रणश्येत् १० लाभगेभानुपुत्रेवित्तंस्थिरंनिखिलमायुःस्थिरंबहुलंमानसंचस्थिरंस्वस्थरोगादयोनैवस्थिराआरोग्यंस्यादित्यर्थः
अपत्यानिसंतानानिनस्थिराणिसंतानशोकःस्यादितिभावः शताच्छतसंख्यमनुष्येभ्योपिप्रपंचाधिकःरागद्वेषोपायेविशिष्टएकोमु
ख्यःशूरश्चस्यात्सुरितियथार्थशेषः ११ व्ययस्थेद्वादशगेयदासूर्यसूनौशनौअशूरःकातरोननिर्भयःनिस्त्रयोनिर्लज्जःमंदनेत्रोमंद

हर्षीः वहिः परदेशे प्रसन्नो गृहे नो प्रसन्नः दृप्तार्थः च पुनर्लग्नपोलग्ननाथो व्ययस्थो ह्वाद्ग्रस्थानगतः स नरिपुर्ध्वंसकृत् तन्नाशकर स्य.

१६ न्नभोक्ता यत्र द्रव्येन चे भव समाद्भूरितिशेषः १२ इति चमत्कारचिंतामणिटीकायां शनेस्तन्वादिद्वादशभावफलानि अथ राहोस्तन्वादिभा
वफलं यस्य लग्ने तमो राहुः स नरो भग्नारिवीर्यः पराजितशत्रुः स्ववाक्यपालने परेषां प्रतापात् स्वतेजसा न समर्थः परेषां प्रभावात् स्वान्
स्वातिशयान् परिथाश्च आच्छादयेत् आत्मसाधनं कुर्यात् भूरिदारो बहुस्त्रीकोपि कलत्रे स्त्री विषये च घृतिं असंतोषं यायात्

स्ववाक्येऽसमर्थः परेषां प्रतापात्प्रभावात्समाच्छादयेत्स्वान्परार्थान् तमो यस्य लग्ने स भग्नारिवीर्यः कलत्रे
घृतिं भूरिदारोऽपि यायात् १ कुटुंबे तमो नष्टभूतं कुटुंबं मृषाभाषितं निर्भयो वित्तपालः स्ववर्गप्रणाशो भ
यं शस्त्रतश्चेद वश्यं परस्त्रीलभेत्पारवश्यम् २ न नागो यसिंहो भुजो विक्रमेण प्रयातिह सिंही सुते तत्समत्वं॥

कामाधिकः स्यादितिभावः १ कुटुंबे द्वितीये तमो राहुश्चेत् कुटुंबं स्वबंधुजनं नष्टभूतं दुर्जनं च अत एव खलेभ्यो दुष्टजनेभ्यो हेतोः परवश्यं पा
रवश्यं पराधीनत्वं कारागृहनिवासित्वं वा शस्त्रतो भयं च लभेत् तथा मृषाभाषितं मिथ्याभाषितं निर्भयो भयरहितो वित्तपालो द्रव्यरक्षकः
कृपण इतियावत् स्ववर्गप्रणाशो वंधुनाशो भवेदितिशेषः २ इह जन्मनि तृतीये सिंहीसुते राहो भुजाविक्रमेण बाहुबलेन नागो हस्ती अ रा॰भा॰
पवा सिंहस्तत्समत्वं तत्तुल्यतां न प्रयाति जगत्सोदरत्वं भ्रातृभावं समेति तथा भाग्यं प्रयातोपि प्राज्ञभाग्योपि यत्नहेतुः यत्नस्योद्य १६

महेतुः कारणं कुतः कथं स्याद्लाभो भवेदित्यर्थः ३ चतुर्थे असुरो राहुश्चेन्मातृनैरुज्यदे हो मातुर्देहारोगं पकथा स्यान्नेत्यर्थः हृदिज्वालया
मनस्संतापिन वह्निः शरीरमपि शीतलं किं स्यात्स्वयं च व्याधियुतः स्यादित्यर्थः अथ मेषगो कर्कगो मेषवृषकर्कराशिस्थो बुधर्क्षे कन्यामिथुनयोर्वा
स राहुश्चेदन्यथा नमफलदस्तदेवाह भूपतेर्बंधुरेव अतिप्रियः स्यादिति पूर्वेणान्वयः ४ सुते पंचमभावे सिंहिकायाः सुतो राहुस्तत्सुतोत्पत्ति
कृत् भामिन्याः सक्रोधायाश्चिंतायाश्चिंततापः कोपनासैव भामिनी तस्मरः क्रोडरोगे कुक्षिमाधौ सति आहारस्य हेतुः कारणं भो

तृतीये जगत्सोदरत्वं समेति प्रयातोपि भाग्यं कुतो यत्नहेतुः ३ चतुर्थे कथं मातृनैरुज्यदेहो हृदि ज्वालया
शीतलं किं वह्निः स्यात् स चेदन्यथा मेषगो कर्कगो वा बुधर्क्षे सुरो भूपतेर्बंधुरेव ४ सुतेनत्सुतो सति कृत्सिं
हिकायाः सुतो भामिनी चिंतयाचिंततापः सति क्रोडरोगे किमाहारहेतुः प्रपंचेन किं प्रापकाहस्वर्जं ५ बलं
बुद्धिवीर्यं धनं तद्दृशेन स्थितौ वैरिभावेपि येषां जनानाम्॥ यथादिकं न किमपि अर्थात् कस्मरोगो अग्निमांद्यं च कयोः ल

प्रापकाद्दृष्टवर्ज्जं लाभकारके विना प्रपंचेन पत्नविस्तारेण किं प्रयासो भूयात्स्वल्पलाभश्च भवेदिति सर्वत्र शेषः ५ येषां जनानां वैरिभावे
षष्ठे स्थितो राहुस्तद्रिपूणामरातय॥ मपि देहे देवशत्रुसंघातं नाशयेदित्यर्थः तथा बलं देहिकं बुद्धिवीर्यं चातुर्यं तद्दृशेन बलाद्धासि
शाद्धनं धनार्जनं स्थिरं मातुलसंज्ञो मातुलाः पितृव्याश्च तेषां मनश्च बलं मातृ[illegible]तसंबंधाभावश्च स्यादिति सर्वत्र शेषः ६ द्यूने सप्तमे

सदैवराहुश्चेत्कुपहेस्थापितं वसितति शेषः जातवेदाः अग्निर्यथा लोडये संतापये देवं विधातुः यथा कादिनाहुजातो रोगेण तद्युवतो
विनाशं लभेयुः तथा वियोगापवादः वियोगाः बंधुविश्लेषदुःखानि अपवादा लोकनिंदा शमं शांतिं न प्रयाति ७ रंध्रगोष्टमस्थोत्र ध्रः
राहुराहुः अमग्रंथिकृत् श्रमेण बहुप्रयासेन ग्रंथिं वा नगोलकं करोतीति कृतत्वपुनस्तान रंजनास्त्यजेंति यथा जनकस्येदं ज्ञान
कं धनं पित्र्द्रव्यं नृपैः राजभिः पण्डितैश्च वंदितः पूजितः स्वजनैर्निंदितश्च भाग्यलाभः सकृदेकवारमेव भ्रंशः कार्यहानिरसकृ

रिपूणामरण्यं दहेद्देवराहुः स्थिरंमानसंमानुलानोपित्व्माः ६ विनाशं लभेयुर्द्युनेत्तद्युवत्योरुजा धातुपाका
दिना चंद्रमर्दीकराहे यथा लोडयेज्जातवेदा वियोगापवादाः शमं न प्रयाति ७ नृपैः पंडितैर्वंदितो निंदितः
स्वैः सकृद्भाग्यलाभो सकृद्भ्रंश एव धनं जानकं तज्जनात्यजंति श्रमग्रंथिकृद्रंध्रगोत्र ध्रराहुः ८ मनीषी कृते
न त्यजेद्बंधुवर्गं सदा पालये स्पूजितः स्याद्गुणैः स्वैः सभाद्योतको यस्य चेत्त्रित्रिकोणे तमः कौतुको देवतीर्थे र

स्तु हृर्भवेदिति शेषः ८ यस्य त्रित्रिकोणे नवमे राहुश्चेत्स नरो मनीषी बुद्धिमान् स्वैर्गुणैः पूजितो दयालुर्दयावान् देवतीर्थे कौ
तुकी सभायां द्योतकः प्रकाशकः स्यात् कृतमुपकारं न त्यजेत् सदा बंधुवर्गं पालयेत् ९ खगे दृशमस्थे अगोराहोस ति
अस्तो ऽजनो मदे अवधानसमये अर्थव्ययी क्रूरकर्मा अनएव जनैर्व्याकुलः सुखं न अधिरोने शयनं कुर्यात् सदा म्लेच्छ सं

सर्गतो अतीव गर्वं उच्चैर्मानिनी कामिनी भोगं मानवती स्त्रीरतिमुन्नमां लभेत् १० लाभगस्तमोराहुश्चेत्सुतोत्पत्तिसौख्यं सदा म्लेच्छ

संसर्गतो अतीव गर्वं उच्चैर्मानिनी कामिनी भोगं मानवती स्त्रीरतिमुन्नमां लभेत् १० लाभगस्तमोराहुश्चेत्सुतोत्पत्तिसौख्यं सदा म्ले

च्छतोर्थं द्रव्यं च लभेत् साभिमानः किं करेणासेवकेन चरेत् भृत्यैर्विना न कुत्रापि गच्छेदित्यर्थः विदेशं किं व्रजेत् किमर्थं गच्छेत् त

गृहस्थित एव सर्वतो लभेदिति भावः धूर्तानां बंधुवो मित्राणि यस्य सः धूर्तानां बंधुवर्गतएवानर्थी पैशून्येन सर्वानर्थकारी परार्थान्

सदा म्लेच्छसंसर्गतो तीव गर्वं लभेन्मानिनी कामिनी भोगमुच्चैः जनैर्व्याकुलो सौ सुखं नाधिशेते भवेद्धर्म

धीक्रूरकर्मी गरोऽगो १० सदा म्लेच्छतोर्थं लभेत्साभिमानश्चरेत्किं करेणाव्रजेत्किं विदेशं परार्थाननर्था

हरेद्धूर्तबंधुः सुतोत्पत्तिसौख्यं तमो लाभगश्चेत् ११ तमो द्वादशे दीनतां पार्श्वशूलं प्रयत्ने कृते नर्थतामान

नोति खलैर्मित्रतां साधुलोके रिपुत्वं विरामे मनोवांछितार्थस्य सिद्धिः १२ ॥

हरेद्धूर्तबंधुः इति पाठः तमेव व्यासेर्वैद्र

दृतीत्याशयः ११ द्वादशे तमो दीनतां पार्श्वशूलं क्रोडे वातपीडां खलैर्मित्रतां साधुलोके सज्जने रिपुत्वं प्राप्नुत्वं भावे प्रयत्ने कृते नै

ऽनर्थतां स्वस्थकार्यवैपरीत्यं परिणामे मनश्चिंतितार्थस्य सिद्धिमातनोतीत्यस्य सर्वत्रान्वयः १२ इति चमत्कारचिंतामणि

टीकायां राहोस्तन्वादिद्वादशभावफलं १२ अथ केतोर्भावफलान्याह यस्य जन्मकाले शिखी केतुः तनुस्थो लग्नस्थः बांधवे

१८

व॰चिं॰ मान्ताभिः क्लेशकर्त्ताकलहकारकः दुर्जनेभ्यो दुष्टजनेभ्यो भयं व्याकुलत्वं मनोभ्रमता कलत्रादिचिंता सदेहोद्वेगताउद्वेगः शरीरे

१८ देहे मारुती वायुसंबंधिनी पीडा अनेकप्रकारा स्यादित्यर्थः १ धने द्वितीये केतुश्चेत्तदा धनेद्रव्यविषये नरेशाद्राज्ञः सकाशाद्व्य

ग्रता धान्यस्य आश्रितस्थानस्य नाशः मुखरोगकरः कुटुंबात्मिजादिभिर्विरोधः किं सत्कृतं वचः शोभनवाक्यमपि न स्वगृहे मेषगोते

सौम्यगेहे कन्यामिथुनयोरिति सौख्यंभवेदिति सर्वत्रान्वयः अत्रश्लोकद्वयेपि यदा लग्नगाः केतवइति धनेकेतवइति बहुव

तनुस्थः शिखी बांधवैः क्लेशकर्त्ता तथा दुर्जनेभ्यो भयं व्याकुलत्वं कलत्रादिचिंता सदोद्वेगता च शरीरे व्यथानेकधा

मारुती स्यात् १ धने केतुरव्यग्रता किं नरेशाद्धनेधान्यनाशो मुखेरोगकृच्च कुटुंबाद्विरोधो वचः सत्कृतं भी भवेत्स्वे गृहे

सौम्यगेहेति सौख्यं २ शिखी विक्रमे शत्रुनाशं विवादं धनं भोगमैश्वर्यसैजोधिकं च सुहृद्वर्गनाशं सदा बाहुपीडा

भयोद्वेगचिंताकुलत्वं विधत्ते ३ चतुर्थे न मातुः सुखं नो कदाचित् सुहृद्वर्गतः पैतृकं नाशयेत्ति शिखी बंधुवर्गात्तु

खस्वोच्चगेहे चिरं नैव सत्त्वे गृहे व्यग्रता चेत् ४

चनपाठश्चिंत्यः केतुनिमंडलसंपातयोरेव राहुकेतुसंज्ञायास्त्यात् ग्रहत्वेन सिद्धांतोक्तेरेकवचनस्यैवोचितत्वात् केतूनां संहितो

क्त बहुत्वं तत्सातत्विषयं ज्ञेयमिति २ विक्रमे तृतीये शिखी केतुश्चेद्वद्धनं भोगं विषयसुखमैश्वर्यं तेज एतत्त्रयमप्यधिकं शत्रुनाशं च पु राम

नर्विवादं सुहृद्वर्गनाशं बाहुपीडा सदा भयोद्वेगचिंताभिराकुलत्वं विधत्ते ३ चतुर्थे शिखी चेन्मातुर्नो सुखं सुहृद्वर्गात्कदाचिन्नो सुखं १८

पितृकं पितृसंबंधि धनादिवस्तुनाशभीतिः स्वगृहे चिरं नो वसेत्० वासश्चेद्व्यग्रतायाः कुलत्वं स्वोच्चगेहे स्वोच्चे धनुषि स्वगेहे मीने शि
खी बंधुवर्गात् तत्सुखं भवेदिति शेषः सर्वत्र ४ पंचमे राहुपुच्छे केतुः प्रयाति तदा सोदरे भ्रातृविषये घातवातादिकष्टं घातो नशस्त्रघाता
दिना वातादिरोगेण वा क्लेशः स्वबुद्ध्या मथा पीडा स्वल्पपुत्राः स्वसंततिः स नरो वीर्ययुक्तोऽपि दासो भवेदित्यस्य सर्वत्रानुषंगः ५ षष्ठभावे न
मसो राहोः पुच्छभागे पुच्छे केतौ वित्त्यर्थः गते सति मातुलान्मातृसहजान्मानभंगः स्वोदरहानिः रिपूणां विनाशश्च तुष्यदगामहि
यदा पंचमे राहुपुच्छं प्रयाति तदा सोदरे घातवातादिकष्टं स्वबुद्धिभ्रमः स्यात् संततिः स्वल्पपुत्रः सदा सो भवेद्वीर्य
युक्तो नरोऽपि ५ तमः पुच्छभागे गते षष्ठभावे भवेन्मातुलान्मानभंगो रिपूणां विनाशश्चतुष्पात्सुखं तुच्छ
वित्तं शरीरे सदानामयं व्याधिनाशः ६ शिखी सप्तमे भूयसी मार्गचिंता निवृत्तः स्वनाशोऽथवा वारिभीतिः भवे
त्कीटगः सर्वदा लाभकारी कलत्रादिपीडा व्ययो मग्नतालेत् ७ गुदे पीडने ऽर्शादिरोगे खगे यं भयं वाहनादेः
व्यादिना वा सुखं तुच्छं वित्तहीनमनस्त्वं शरीरे सदा अनामयं आरोग्यं व्याधिनाशश्च भवेत् ६ सप्तमे शिखी चेन्मार्गचिंता
भूयसी वह्नी निवृत्तं धनस्य नाशो अथवा वारिभीतिर्जलभयं कलत्रादिपीडा व्ययः अर्थस्य व्यग्रता मनसः कीटगो वृश्चिक रा
शिस्थः केतुश्चेत् सर्वदा लाभकारो भवेत् ७ अष्टमे राहुपुच्छे केतौ सति गुदे अर्शादिरोगे रवर्शपपीडने वाहनादेर्भयं स्वद्र

वस्य रोध इत्यत्र छंदोभंग त्वाद्दुस्तूनां विरोध इत्यवपाठः कीरकन्याजगोगु मगेतु वृश्चिककन्यामेषवृषमिथुनस्थे केतौ सदार्थी
लाभो भवेदित्यर्थः ८ यदा धर्मभावे नवमे शिखी तदानीं सहोत्थानां भ्रातॄणां पीडा न्यथा बाहुरोगं भुजे व्याधिः तपोदानतो हास्यं वृत्तिः
ततप्रसादेनेन लोकोपहास्यतां विधत्ते तथा क्लेशनाशः म्लेच्छतो भाग्यवृद्धिः सुतार्थी च भवेत् ९ यदा कर्मगो दशमस्थो यस्य केतुस्तदा
तं दुर्भगं असुंदरं कष्टभाजं क्लेशभागिनं जातु कदाचिद्वाहने वाहननिमित्तं पीडितं पितुर्नो सुखं दुःखमित्यर्थः जन्म नि वृषे मेषे व

स्वद्रव्यस्य रोधः भवेदष्टमे राहुपुच्छेर्थलाभः सदा कीरकन्याऽजगोयुग्मगे तु ८ शिखी धर्मभावे यदा
क्लेशनाशः सुतार्थी भवन्म्लेच्छतो भाग्यवृद्धिः सहोत्थव्यथा बाहुरोगं विधत्ते तपोदानतो हास्यवृद्धिं तदा
नी ९ पितुर्नो सुखं कर्मगो यस्य केतुस्तदा दुर्भगं कष्टभाजं करोति तदा वाहने पीडितं जातु जन्म वृषाजालि
कन्यासु चेच्छत्रुनाशं १० सुभाग्यः सुविद्याधिको दर्शनीयः सुगात्रः सुवस्त्रः सुतेजोपि तस्योदरे पीडनं तेसं

वृश्चिककन्यासु च तच्छत्रुनाशं करोतीति सर्वत्रान्वयः १० लाभगः शिखी केतुः सर्वेषां वस्तूनां लाभं करोति तथा स नरः सुभाग्यः
सुविद्याधिकः सुगात्रः शोभनांगः अत एव दर्शनीयो मनोहरः सुतेजाः श्रीमनप्रतापः सुवस्त्रोपि दिति शेषः तस्य संततिर्दुर्भगा
भाग्यहीनोदरे भये पीडनं तेच ११ रिष्फगो द्वादशस्थः असौ शिखी केतुर्नरं सदा राजतुल्यं राजवत्सुखकारिणं मद्व्ययसन्मार्गे

धनव्ययकरं रोगेन द्रिपूर्णा विनाशं वस्तिगुह्यांघ्रिनेत्रेवस्तिर्नाभेरधोभागः गुह्यं लिंगं अंघ्री पादौ नेत्रे च एषां द्वंद्वैकवद्भावस्त
स्मिन् रुजा रोगेण पीडनं व्यथा मातुलात् शर्म सुखं नैव करोतीति सर्वत्रान्वयः १२ इति चमत्कारचिंतामणिटीकायां केतोस्त
न्वादिभावफलमिति अथ ग्रंथस्तुतिपूर्विकां स्वश्रेष्ठिमाह चमत्कारचिंतामणौ ग्रंथे भट्टनारायणेन जन्मकुंडलिकायां जा
नकोक्तभावजं यत्फलं कीर्तितं कथितं यो द्विजः पठेद्राज्ञां सभायां तस्य समक्षे तन्निकटे प्रवक्तुं अन्ये नैव समर्था भवंतीति शेषः

नति दुर्भगांश्च शिखी लाभगः सर्वलाभं करोति ११ शिखी रिष्फगो वस्तिगुह्यांघ्रिनेत्रे रुजा पीडनं मातु
लान्नैव शर्म्म सदा राजतुल्यं नरं सद्व्ययं तद्रिपूणां विनाशं करोऽसौ करोति १२ चमत्कारचिंतामणौ य
त्खगानां फलं कीर्तितं भट्टनारायणेन पठेद्यो द्विजस्तस्य राज्ञां सभायां समक्षे प्रवक्तुं न चान्ये समर्थाः १

इति श्रीनारायणभट्टकृत चमत्कारचिंतामणिग्रंथः समाप्तः ॥१॥

१ चमत्कारचिंतामणेश्चारुटीकां चकारान्वयार्थप्रबोधप्रदीपां सुदेवस्तथा धर्मेश्वरो मालवीयः प्रमोदाय भूदेवविद्व
ज्जनानाम् १ इति चमत्कारचिंतामणेरन्वयार्थदीपिकायां ग्रहभावफलाध्यायः समाप्तः संपूर्णम् ॥

सत्य०चि॰ ३०।

श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमहल्लेमानमन्दिरश्रीसत्यनारायणयन्त्रा
लयमेयहच्चमत्कारचिन्तामणिटिकासंयुक्तबंगालीसाहुकेइहाँ।
छापागया मिः भादौवदी१सम्वत् १९५५ वाः भयरोपाठकशुभं

राम ३०